LILL-QAMAR

Imbikki w-kiebi, (1)
Hemm fis-smewwiet,
Qamar, x'int tagħmel
Da' l-ħinijiet?

Minn fost tal-kwiekeb
Dak il-kbir għadd,
Għaliex, waħdieni,
Ma trid wens ħadd?

U tbiegħedt minnhom,
Ġejt minn'na qrib,
Donnok biex ħdejna
Faraġ issib! (2)

Kemm hu gustuż
Wiċċek imdawwar
Bl-għajnejn, l-imnieħer,
Bħan-nies, imsawwar!

Minn qawar ismek
Tgħid ġej jew qawra (3)
L'hi ħaġa tonda
Magħmula dawra?...

Hemm fuq bħal ġawhra
M'n-Alla ssawwart,
Toqgħod titgħaxxaq
Tħares lejn l-art:

Tħares bil-ħniena
Lejna mill-bgħid;
U x'għandek f'qalbek
Lil ħadd ma tgħid!

Ložrok, tal-fidda,
Tifrex fil-ħin,
Li jibdew dieħla
Siegħat reżħin:

Taqta' d-dell tiegħek
Taħt ġbiel u swar,
Ħitan ta' għlieqi,
U taħt id-djar.

Ġie waqt lejn wiċċek
Għajnejja tfajt
Mill-baxx ta' l-art
Lir-ruħi rfajt,

Lejk domt inħares
Qatigħ bil-qalb:
Nissiltli ħlewwa
Bis-swied-il-qalb!

Oh kemm iferraħ
Dawlek 'ill-qlub!
Fik ħsieb il-bniedem
Bil-għaxqa jdub!

Fl-ilma tal-vaska
Ta' nofs il-ġnien,
Bħalkieku f'mera,
Dlonk narak jien.

'Il wiċċek tara,
Mal-ħut imdieheb,
Li jżiġġ ġo fih,
Donnok titliegħeb!

F'ramla tal-fidda,
F'baħar nadif,
Ġie waqt jien rajtek,
Ħafif, ħafif,

Taqbeż ġo l-ilma,
Bħal bies qabbież,
U hemm ġew tgħammex
Għajnejn in-nies!

Daqqa narak
Qiesek mistrieħ,
Donnok benniena
Mdendla fir-riħ :

Donnok kajjikk
Qiegħed mindud
F'wiċċ l-ilma wati,
Ġmielek paxxut !

Ġie waqt stħajjiltek,
Qalb sħab u fewġ,
Qlugħ abjad jiġri
Jofroq il-mewġ,

F'baħar is-sema
Wiesa'.... q'ed tħuf....
Xi tkun ?... titfarraġ ? (4)
Jew tkun.... mitluf ?... (5)

Ġie mmejjel rajtek
Wieqaf, merfugħ
Għas-safar lest
Bħal qlugħ miftuħ !

Ġie l'int stenbaħt
Aħmar bħan-nar !
Wisq drabijiet
X'narak musfar !

Jekk wiċċek mimli
Narak il-lum;
X'ilu li rajtek
Tonqos kull jum ?

Xtaqt naf kif sew
Lilek insib,
Kieku kont nista'
Niġi lejk qrib.

Ma fikx, qaluli,
Ħlief ġbiel għoljin
Ħfar u għerien
Wisq mudlamin !

U ilma w-ħdura
Fik le ma hemmx
Avolja żżurek
Kull jum ix-xemx !

Drabi, minn wara
Li ħsibt wisq fik,
Għidt : qatgħuhielek
Li tgħix għalik !

F'beraħ is-sema,
Ta' l-art qaddej, (6)
Dejjem imtarraf (7)
Ħajtek għaddej !

Għidt: din hi dik
L-imsejkna kewkba,
Li qiegħda tagħmel
Ġo l-ajru tewba ! (8)

Forsix, li t'ommok (9)
Int tlift il-jedd,
Talli minn ħdanha
Waħdek tbigħedt?

Wennies il-ljieli,
Tħoss fik il-waħx ? !
Frott barra m'n-ommu
Ma jissaħħaħx !...

Ġewwa l-imsieraħ
Minn tas-smewwiet,
Qamar, x'int tagħmel
F'dil-ħimda u s-skiet ?

Nistħajlek bniedem
Magħmul għalik,
Ma trid 'il ħadd
Min imerik !

U li ġrajjietek
Fiha l-mistur,
Li jibqa' dejjem
Ġo fik miġbur !

Donnok ruħ żota; (10)
Għaljan, ħosbien
Tal-maħbub'ommok
Għala t-telfien.

Dort mitt elf darba
Madwarha u rġajt
'Mma tmur f'ħoġorha
Tarġa' ma stajt!

Għax għad li s-sema
Terraqt u mxejt
Sew fejn kont qabel
Int irġajt ġejt!

Ewwilla fl-aħħar
Għad jiġi ż-żmien,
Ma' xulxin taħbtu,
Tmutu flimkien!

Ommok sidrija, (11)
Ma għamlitlekx,
«Għax qies f'egħmilek»
Qaltlek «m'għandekx!

Jekk, daqqa tikber,
Daqqa tiċkien,
Infassalhielek
Kif nista' jien!»

B'ħafna tmaqdir
Nies tgħid lil nies
«Tbiddel bħall-qamar,
Kemm int bla qies!»

U madankollu
Taf x'naf ingħid:
Bik iż-żmien qiesu
Minn żmien wisq bgħid!

Fuqek igħid
Kull ħadd li jrid,
Min l-iżjed għandu
Iktar iżid!

Boloh xebbhuk
Bniedem keċwiel,
Għorrief semmewk
Sultan-il-ljiel.

Ukoll ħasbuk (12)
L'int xi xifajk
Ġej bik in-nifsek
Ġewwa dirgħajk:

Fit-telfa tiegħek,
Ħasbu, sefirt,
Bil-qamar xiħ
'L hawn irġajt dhirt!

Jgħidu jarawk
Bil-pipa f'ħalqek,
Għidtilhom jien:
Hekk Alla ħalqek.

Sa, qalu, mgermed (13)
Ill' inti bqajt,
Għaliex, ta' luħ,
Daqqa kont qlajt.

Bejnek u d-dinja
Għad baqa' r-rbit,
Juri li taqsmu
Għandkom, m'hux ftit!

Xħin tidher int, (14)
Felli jew sħiħ,
Kollu ġo fik
Tibilgħu r-riħ!

U donnok għandek
Is-sħarijiet:
Minn l-ajru tiknes
Is-sħabijiet!

Il-bidwi tagħna
Jaħlef għalik:
F'tilqim u żrigħ....
Iqejjes bik!

Sal-baħar, jgħidu,
Li tagħmel bih:
Imħabba fik
Mewġu jgħollih!

Min biż-żejt tiegħek
M'hux sew mitħun
Joħroġ qammar?!
Joħroġ miġnun???

Int is-saħħieħ!
Għax, sal-fellus,
Jiswa ma jkunx
F'telfek mifqus. (15)

X'għorrief ix-xorti (16)
Tan-nies jaqraw
Fit-tibdil tiegħek:
Beħġiet jaraw! (17).

Tbissim is-sema
Il-lum ħabbâr;
Għada werrej
Ta' rwiefen kbar!

Waqt illi nkellmek
X'inti tmur bgħid!
Ewwilla ndejqek
B'li qiegħed ngħid?......

Għoddok inħbejt
Wara l-għoljiet
Se'r tferraħ hemm
Tiegħek l-għommiet?....

Qamar maħbub
Se'r inħallik,
Il-lejl it-tajjeb
Sejjer natik!

Bis-sliema mur,
Qamar, ja qamar,
Niltaqgħu għada,
Jekk Alla jamar.

V. M. B.

(1) Kiebi = qalbek sewda.

(2) Dil-poëżija aktarx miġbuda fuq li l-qamar—skond it-teörija jew turija ta' xi għorrief—kien, għal l-ewwel biċċa waħda mad-dinja tagħna, u li nbagħad fil-bidu tad-dawran mgħaġġel tagħha kien inqata' minnha—qisu t-tifel tagħha.

(3) Qawra = sura ta' ħaġa magħmula dawra.

(4) titfarraġ = hawn tfisser tagħmel dawra għal l-arja.

(5) mitluf. Hawn tfisser tilef triqtu ma jafx fejn hu. Dan infissruh l-iżjed biex nuru li ma għandu x'jaqsam xejn mal-qamar mitluf jew fit-telfa tiegħu, jiġifieri mita jgħaddi f'dawk il-jumejn jew tlieta li fihom ma jidher xejn waqt it-tiġdid tiegħu.

(6) Qaddej. L-oqmra jissejħu satélliti, jiġifieri qaddejja, wenniesa u għax iduru ma' dinjiet kbar, u jwensuhom b'dawlhom bil-lejl.

(7) mtarraf = it-turufnat.

(8) tewba = penitenza.

(9) "Forsix li t'ommok''......b'dak li jiġi wara. Għidna li l-qamar kien inqata' mid-dinja hija u ddur mita kienet għadha ratba. Maħruġ barra mill-balla ta' l-arja tagħha, jaħsbu baqa' jiġġiera fit-tibwiq sa ma' sab ruħu mwieżen u jimxi fuq il-ħażż tiegħu madwar id-dinja, fejn baqa' sejjer sa l-lum b'rabta mbegħda iva, iżda m'hix maħlula għal kollox. Il-kittieb donnu jħoss mogħdrija għalih bħala iben maħrub.

(10) ruħ żota = qisu eremita.

(11) "Ommok sidrija ecc:" Il-ħrafa maltija tgħid li jum fost l-oħrajn il-qamar qal 'l ommu: "j'omm irrid inkellmek.—Kellimni.—Għaliex ma tagħmillix sidrija?—Ibni kif tridni nagħmilhielek din is sidrija?" qaltlu "inti daqqa kbir u daqqa żgħir, daqqa oħxon u daqqa rqiq, ma nistâx infassal waħda li tiġik".—"X'għandi nagħmel?"—"L-aħjar li tagħmel oqgħod kif int". U m'għamlitlu xejn.

(12) "Ukoll ħasbuk..." bl-istrofa kollha, u ta' warajha: Ħabta tat-tiġdid tiegħu, jum u tnejn 'l hawn u 'l hinn, il-qamar jieħu dik is-sura li jgħidulha *"Il-Qamar ġdid bil-qamar xiħ fuk dirgħajh"* Ikun jidher bħal felli rqiq tad-dulliegħ, jew iż-żewġt iswaba', il-werrej u l-kbir, miftuħin u milwijin bħall-gorvu ta' rota jżommu ballun, bħalkieku sejrin jitilquh. Il-felli jkun il-biċċa qamar milquta żmerċ mid-dija tax-xemx; id-dawra dawl l-ieħor mitfi jkun id-dawl ta' l-art tagħna middi għal fuq il-bqija (il-biċċa l-kbira) tal-qamar. Dak il-ħin il-qamar, qiegħed jibda' jikber, ikun sejjer għal l-ewwel kwart, nieżel lejn il-għarb (punent), wara x-xemx sewwa. Dis-sura tal-qamar bl-isfumatura tad-dawl taf għax tidher? għax id-dawl tal-qamar sewwa (propja, li jieħu mix-xemx) ikun għadu dgħajjef; — la jġedded sewwa, id-dawl il-matt, magħlub minn l-ieħor, li jkun tqawwa, ma narawhx iżjed.

(13) "...mgermed... għax qlajt daqqa ta' luħ..." Tgħid il-ħrafa maltija: "Il-qamar mar għand il-ħabbieża (furnara) u talab lill-għaġġiena nitfa għaġina—"biex nagħmilha fettul". Tawh. Il-ħabbieża xeħtithielu fil-kuxa (forn) biex taħmihielu: u kibret ħafna. Ratha hekk kbira, il-mara li tathielu, qalbha reqqet, ma ridetx kieku tħallihielu. Qatgħet biċċa oħra iżgħar minn bidilha, u reġgħet tatha lill-ħabbieża bħal qabel. Din ġiet iżjed kbira. Qatgħet biċċa iċken u din fil-kuxa tarġa ġiet ikbar minn ta' qbilha li anqas setgħet toħroġ. Il-ħabbieża telgħulha u tatu daqqa ta' luħ (pala). U għalhekk wiċċu, igħidu, baqa' mgermed.

(14) Il-qamar, igħidu, mita jitla' jiekol kollox, jiġifieri iħarrab, ikeċċi li jkun hemm fl-ajru riħ, sħab, x'naf jien. Il-Kittieb għal mument, għal bżonn, għall-ħsieb tiegħu, joqgħod għal dak li jgħidu: xi jdaħħlu jekk hux minnu jew le?

(15) Il-malti jgħid: tqigħedx qroqqa fit-telfa tal-qamar.

(16) X'għorrief ecc. It-twemmin li l-bniedem jagħmel malqamar ma nqatâx.... *X'għorrief* flok *xi għorrief*.

(17) Beħġa tfisser kif inhi idu il-bniedem fil-kitba fit-taħdit—karattru. Hawn tfisser kif inhu magħmul il-bniedem tajjeb jew ħażin, x'fih l-iktar li jolqtok, x'għandu li jati fil-għajn li juri kif inhu magħġun fil-barma ta' moħħu, fix-xeħta ta' qalbu—karattru.

X'JIKTBULNA

*Inġibu bil-qalb din l-ittra li bagħtilna l-Kumitat tal-*Partit tal-Ħaddiema, *bit-tama li tkun tiswa ta' eżempju tajjeb lil ħadd-ieħor* :

PARTIT TAL-ĦADDIEMA
143, Sda. Britannica,

Valletta, 17 ta' Novembru 1925.

Fl-aħħar laqgħa tal-Kumitat Esekuttiv tal-*Partit tal-Ħaddiema* għadda *nem. con.* illi l-ortografija li l-Partit jagħraf u li għandu juża fil-ħwejjeġ uffiċjali tiegħu, għandha tkun dik li ħarġet mill-*Għaqda tal-Kittieba tal-Malti.*

Għoddni tiegħek,
G. ORLANDO,
Segretarju Ġenerali.

President "*Għaqda tal-Kittieba tal-Malti*"
Valletta.